

Mirsad Hadžikadić:

Razgovarao sam sa profesorom Esadom Bajtalom, jednim od najrespektabilnijih analitičara, filozofa i komentatora javnog života, koji je napisao mnoge knjige na ovu temu. Njega su vladajuće nacionalne stranke proglasile izopćenikom tako da nema prihoda posljednjih 15 godina i nije mi uopšte jasno kako uspijeva da preživi. Interesantno je da je razgovor s njim pratilo duplo više publike u odnosu na broj koji inače prati ove prijenose uživo, a u naredna dva dana je bilo više od 30.000 pregleda. Bilo je odlično, i jako interesantno. On je imao jasne i koncizne komentare o stanju našeg društva i o stvarima koje se moraju uraditi. Imali smo jako puno pitanja i komentara. U ponedjeljak sam išao u Banjaluku, moj rodni grad koji se nalazi u Republici Srpskoj, jednom od entiteta Bosne i Hercegovine. Ta posjeta je bila u vezi nekih ekonomskih aktivnosti. Sastali smo se sa ljudima koji potiču iz oba entiteta Bosne i Hercegovine, i Federacije i Republike Srpske, a koji sada žive u Kini i koji pokušavaju da budu posrednici odnosno da potpomažu ekonomske aktivnosti između ljudi u Kini i ljudi u Bosni i Hercegovini. S njima sam razgovarao o potencijalima za saradnju i aktivnosti. Istu stvar ćemo uraditi i sa Sjedinjenim Državama, Evropskom unijom, itd. Pokušat ćemo pronaći slične partnere, jer to je zaista jedna od ključnih potreba naše zemlje, da neko radi upravo to, da bude pomagač odnosno posrednik za ekonomske aktivnosti sa ekonomskim partnerima. Nakon ovoga smo imali mnogo razgovora sa ljudima koji duboko razmišljaju o ovoj zemlji, a mnogi su takvi. Na primjer, danas sam razgovarao sa tri javna intelektualca koji su prije bili na vlasti ali su ih onda potisnuli nacionalisti. Oni su zaista duboko zabrinuti za ovu zemlju i žele da budu dio rješenja. Oni potiču iz različitih nacionalnosti odnosno etničkih grupa. Tako da imamo puno sastanaka sa ljudima poput njih kako bismo osmislili jedinstven front, ujedinjen set ideja i zajedničku stazu prema boljitku. Nastavio sam i razgovore sa ljudima koji želi doprinijeti. Danas sam se sastao sa jednom osobom u centralnom uredu koja mi pomaže sa uspostavljanjem stručnih timova za razne dimenzije javnog, ekonomskog, kulturnog, političkog, naučnog, obrazovnog, zdravstvenog i ostalog života. Odredili smo 15 grupa odnosno 15 timova koji će nam trebati, sa 2-3 osobe u svakom timu, kako bismo im prepustili vodstvo i zamolili da među svim našim ljudima koji su izrazili interes da budu članovi određenih stručnih timova izaberu one za koje smatraju da mogu doprinijeti u ovom trenutku, ali i da pozovu ostale koji nisu članovi našeg pokreta ali za koje

smatraju da posjeduju naučno i stručno znanje da pomognu. Dakle, ovo obilježava početak našeg razvoja stručnih timova koji će nam pomoći da razvijamo politike, nacрте zakona ili amandmane postojećih zakona, koji će predstavljati naše stavove i konkretna rješenja za razne izazove u raznim oblastima. Radićemo sa strankama koje su sada na vlasti kako bismo ih ubijedili da oni budu pokrovitelji tih zakona jer mi nismo na vlasti pa nam treba neko ko će ih donijeti. Mi smatramo da je u redu da neko drugi preuzme zasluge ako osmislimo nešto zaista interesantno, ali to je takođe način da mi pokažemo zajednici da razmišljamo o specifičnim rješenjima specifičnih setova problema, i da ne želimo da se krijemo iza retorike ili iza populističkog izražavanja, nego zaista želimo da radimo konkretno i osmislimo set konkretnih koraka. Prije dva dana imali smo jedno saopštenje za javnost u vezi sa susjednom zemljom Hrvatskom. Imamo set neriješenih problema, a najnoviji je njihov pokušaj da izgrade odlagalište nuklearnog otpada na samoj granici sa Bosnom i Hercegovinom, u jednoj od najočuvanijih oblasti sa prelijepim rijekama i ekologijom, gdje 300.000 ljudi živi u uskom prolazu sa besprijekornim rijekama. Pored toga, imamo još četiri do pet neriješenih problema s njima. Mi to nismo napisali kao reakciju na najskoriji problem koji se odnosi na odlagalište nuklearnog otpada, nego smo napisali jedan osvrt na cjelokupne odnose sa Hrvatskom, i iznijeli smo određene razloge za zabrinutost, što je dovelo do mnogo interesovanja i komešanja u zemlji. Nekim ljudima se svidjelo to što smo mi rekli, poput toga da, ako država ne želi ništa da uradi po tom pitanju i Evropska unija ne želi ništa da uradi, a oni su članica Evropske unije, onda bi možda građani trebali preuzeti stvar u svoje ruke. Na primjer, znam da je to teško implementirati, ali ljudi bi možda trebali početi razmišljati o tome da ne kupuju proizvode iz Hrvatske i da ne idu na hrvatska ljetovališta na odmor, na taj način ekonomski uštinući Hrvatsku, kako bi onda građani Hrvatske počeli razmišljati o politikama svoje vlade i uticali na njih da budu bolji susjedi. To je prouzrokovalo mnogo komešanja, taj naš poziv na konkretnu akciju. Mnogim ljudima se to svidjelo, i doživjeli su to kao konačno nešto što bi predsjednici države trebali reći u vezi sa susjednom državom. Međutim, oni to ne rade i ljudi kažu da im je drago da je neko konačno to rekao i predložio konkretne akcije koje svi mi možemo poduzeti. Pojedinci su rekli da je to bilo populističko izražavanje i da to nije nešto što ja inače radim, na šta sam odgovorio da je tačno, i da nisam ni rekao tako, nego sam to vidio kao dio kao naše poruke koja je da se svi trebamo

promijeniti, da svi trebamo biti dio rješenja, da svi trebamo razmišljati o posljedicama svojih radnji. A ovo je nešto što zaista svi možemo uraditi: poslati poruku svojim djelima, ne na populistički način nego kao poziv na buđenje državne svijesti. Interesantno je da je naredni dan predsjednica Hrvatske bila u zvaničnoj posjeti Izraelu, i za vrijeme te posjete je izjavila, mada je kasnije tvrdila da to nije rekla, ali bilo je u *Jerusalem Postu*, koji je onda morao promijeniti priču na osnovu reakcije iz Hrvatske, da je Bosna i Hercegovina postala mjesto militantnog islamizma, a zatim je spomenula Iran jer ona je znala da će riječ *Iran* odzvanjati u Izraelu. Ljudi u Bosni i mnogi u Hrvatskoj su imali primjedbu na takvu njenu izjavu, tako da je došlo do još jedne oluje, pa smo morali izdati još jedno saopštenje za javnost sa našim stavom o tome. Bilo kako bilo, iznenada ti odnosi sa Hrvatskom dominiraju u medijima ovdje, a ono što mi se svidjelo u vezi toga je to što smo mi bili prvi koji su ukazali na sveobuhvatan odnos sa Hrvatskom, a ne samo na jedan problem. Pokazalo se da je ovo još jedan dokaz, što smo predvidjeli u svom saopštenju za javnost, da oni pokušavaju da oslikaju Bosnu Evropskoj uniji i Evropljanima kao potencijalno sjeme terorizma, što zaista nema nikakve veze sa realnošću. Ona jednostavno pokušava da iskoristi svoj uticaj i tu naraciju da pomogne hrvatskoj manjini u Bosni da dobiju još više privilegija. To je zaista direktno uplitanje u domaću politiku Bosne i Hercegovine. U nedjelju idemo u obližnji grad Vareš, gdje ćemo imati tribinu. Vareš je gradić gdje je predstavnik hrvatske nacionalne stranke pobijedio na lokalnim izborima za gradonačelnika, iako je većinsko stanovništvo tamo muslimansko odnosno bošnjačko. Dakle, to je jedan interesantan slučaj. Usred Bosne, u centru Bosne, Bošnjaci su izabrali Hrvata za gradonačelnika, iako on potiče iz nacionalne stranke, jer su imali povjerenja u njega kao osobu, i vjerovali su u njega. On očito radi fantastičan posao, tako da će ja imati Facebook prijenos uživo s njim u nedjelju, jednostavno kako bih razgovarao s njim, jer je to zaista sjajan dokaz da nije tačno ono kad Hrvati kažu da se boje demokratije jer će većinsko stanovništvo uvijek izabrati muslimana odnosno Bošnjaka. Ovo je dokaz da to nije slučaj, i da ljudi izaberu sposobne osobe i osobe kojima mogu vjerovati. Ovaj prijenos će biti interesantan. U ponedjeljak idemo u Prijedor. To je grad u Republici Srpskoj gdje se mnogo zločina dogodilo za vrijeme 1990-ih, koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju nije proglasio genocidom jer smatraju da ti zločini nisu bili na nivou genocida. Međutim, ogroman broj ljudi je ubijen u koncentracionim logorima, tako da će oni održati jednu

centralnu manifestaciju kako bi odali čast žrtavama. Mi smo pozvani pa ćemo ići tamo. To je to. Zaboravio sam spomenuti da smo sinoć Mirzeta i ja išli na večeru, a nakon večere smo odlučili da odemo na sladoled, i dok smo šetali glavnim šetalištem u Starom Gradu, u turističkom dijelu Sarajeva gdje ste i Vi bili, mnogi su nas zaustavljali i čestitali, zahvaljivali nam. Za Mirzetu je to bilo prvi puta da doživi to, jer ona je došla tek prije mjesec dana, a nismo imali priliku da šetamo mnogo. Bilo joj je zaista drago i bila je dirnuta. Ljudi me pitaju zar nisam umoran i kako imam energije da radim sve ovo, a ja im kažem da je to-to. Znam da smo razgovarali o tome mnogo puta, ali to je jednostavno zato što je to tačno. Nakon što se sretnemo sa takvim ljudima, kako možemo biti razočarani u bilo šta? Na svakih devet nevolja, pojavi se jedna takva osoba, koja može obrisati sjećanja na one ljude koji ne želi biti dio promjena ili koji zapravo rade protiv promjena zbog neke lične koristi.

Clark Curtis:

Par potpitanja. Ako se možemo ponovo vratiti na Facebook prijenos uživo sa čovjekom kojeg ste spomenuli, i na popularnost tog prijenosa. Možete li nam malo više reći o temama o kojima je bilo riječ i o značaju svega toga? Čini se da ljudi slušaju i da žele čuti i više o tome.

Mirsad Hadžikadić:

Tako je. Ljudi su slušali i željeli da čuju i više, jednostavno zato što je on čovjek koji može govoriti autoritativno jer zna stvari, i zna se dobro izražavati. On govori argumentovano kako bi odbranio svoj stav. On je okarakterisao situaciju u zemlji, poredeći gdje smo bili i gdje smo sada. Govorio je o dubini moralne izopačenosti ljudi koji su na vlasti i stvari koje oni rade. Govorio je o najboljem u svima nama, stvarima koje smo ranije imali kao dominantnu karakteristiku, kad smo živjeli jedni sa drugima, radili jedni sa drugima i zajedno izgradili ovu zemlju. A onda smo jednostavno podlegli ovoj nacionalnoj retorici i dospjeli u poziciju da nam se zemlja razara. Tako da nas je on posjetio na to ko smo mi zapravo, što je obezbijedilo oštar kontrast sa onim što smo postali. I ja često govorim o tome, ali dobro je čuti to od nekog drugog, naročito nekog čija istraživačka oblast je upravo to - političke i socijalne promjene u zemlji poput Bosne i Hercegovine. On je tako skromna osoba, nema nimalo arogancije, pa se čak i

izražava na skroman način. Dakle, to je neko koga su ljudi navikli viđati na državnoj televiziji, a ko sad sjedi tu u uredu Platforme za progres, pričajući o tome šta mora da se dogodi i o vrstama promjena, a promjene o kojima on govori su ujednačene sa svim ovim stvarima koje Platforma iznosi, tako da je došlo dotle da ga pitaju šta misli o Platformi za progres i da li se on vidi kao član. Bilo je 700 do 800 komentara. Ljudi su pisali komentare, postavljali pitanja, što u suštini pokazuje nivo uključenosti koji znači da ih je on zaintrigirao. Bilo je zaista interesantno i razotkrivajuće, i ja sam bio svjedok tome jer vidim broj ljudi koji direktno slušaju i taj broj obično fluktuiru. Znači, ljudi se kasno priključe gledanju prijenosa, ili moraju rano da napuste. Međutim, u ovom slučaju se mogao vidjeti stabilan rast, koji je jednostavno značio da je onih 150 koji obično slušaju počelo dijeliti taj razgovor sa drugima, govoreći da i oni to moraju pogledati, tako da vidite kako taj broj raste, i da je u konačnici bilo barem 30% više publike nego kod prethodnih prijenosa uživo, odnosno jedna trećina više nego ikada ranije. Dakle, to je bio veliki hit kod naše publike.

Clark Curtis:

Kad je riječ o vašem širenju i posjeti Banjaluci koju ste spomenuli, sastancima sa pojedincima, te govor o ekonomskim vezama sa Kinom, možda povezujem stvari na način kako se ne bi trebalo povezati, ali jeste li vi jedini koji to radite? Postoje ljudi koji drže kontrolu, nacionalne stranke, ali da li oni zapravo dosežu do tih zemalja i gradova? Vi kažete da želite da razgovarate i sa drugima kako bi se pokrenule ekonomske veze. Zvuči kao da vi polažete nove temelje.

Mirsad Hadžikadić:

Pa, iskreno da vam kažem, bez imalo lažne skromnosti, radim na mnogim stvarima koje su poprilične novine, ne zato što to planiram nego jednostavno zato što sam takav, i što je to moj set vjerovanja. Ja vjerujem da moram i trebam da budem dostupan, pa i jesam dostupan i volim da razgovaram sa ljudima, tako da idem svugdje i ljudi imaju utisak da sam ja jedan od njih. Političari ovdje to ne rade. Možda se to ponekad uradi na nižim nivoima vlasti, kao što su gradonačelnici. Oni ponekad izlaze i sastaju se sa ljudima, ali nećete vidjeti nacionalne političare da idu među narod, poput američkih političara koji sjednu u autobus i voze se do McDonald's-a i

razgovaraju sa ljudima. To se ovdje ne događa, a meni je to sasvim normalno i prirodno. Ja nemam autobus, pa ja šetam ili koristim javni prevoz. Nemam čak ni automobil. Drugi razlog je, ja duboko vjerujem, u ekonomiji kao integrirajućem faktoru u jednoj podijeljenoj zemlji poput Bosne i Hercegovine. Ja sam takođe duboko i izrazito svjestan činjenice da naše ambasade ne rade, ne poduzimaju skoro nikakve ekonomske aktivnosti niti imaju želju da povežu potencijalne ekonomske partnere unutar zemlje u kojoj predstavljaju Bosnu i Hercegovinu sa ljudima u Bosni i Hercegovini. To je jednostavno zato što je zemlja podijeljena, i što je sve podijeljeno na troje. Kad se imenuje ambasador u stranoj zemlji, njegov zadatak nije da poboljša odnose između te dvije zemlje i da poveća ekonomsku aktivnost, itd. Oni to jednostavno posmatraju kao neku povlasticu kojom ih njihova stranka nagrađuje. Oni su jednostavno tamo da se pobrinu da ne rade ništa za poboljšanje stanja u zemlji, koje neko mora da popravi. Pa pošto država ne želi to da uradi, ja kažem da pustite nas kao Platformu za progres da budemo katalizator takvih aktivnosti. To je vjerovatno na nekoj maloj razini koja je beznačajna kao dio velike slike ili pak dugoročno. Pa ipak, to je izraz prioriteta i načina na koji bismo mi radili ako dobijemo tu čast i priliku da upravljamo bilo kojim aspektom države. Dakle, ljudima se to sviđjelo i ljudi to vide.

Clark Curtis:

Zaustavite me ako opet povezujem previše stvari, jer vi ste naučnik ali i ja volim da povezujem stvari. Slušam o povećanoj popularnosti nekih od tema na Vašim Facebook prijenosima uživo, ekonomskom širenju, činjenici da Vam ljudi zahvaljuju što ste se oglasili po pitanju dešavanja u Hrvatskoj, o čemu su se zapravo stranačke vođe trebale oglasiti, ali nisu. Da li vam ovo daje bar neko minimalno ohrabrenje da stvari na nekom drugom nivou počinju da se dešavaju? Mislim, ja to naslućujem, ali predaleko sam da bih stekao precizan osjećaj o tome, ali zaista se čini kao da se i druge stvari dešavaju kao rezultat vaših napora.

Mirsad Hadžikadić:

Dva su potencijalna odgovora na tvoje pitanje. Prvi je da vidim neku vrstu kretanja ka boljem, ka aktivizmu, ka širenju naše poruke, ka rastu svijesti o tome ko sam ja, odnosno ko je Platforma za progres. Ozbiljnije nas shvataju sada nego prije nekoliko mjeseci, i definitivno ozbiljnije nego

prije oktobarskih izbora. Vrlo sam ohrabren time: mi postajemo faktor. Još uvijek nismo faktor, ali to postajemo. Drugi odgovor je da kao da skoro nije ni važno. Ono što sam ja uvidio, a mislim da smo razgovarali o tome prije nekih šest do sedam mjeseci, ono što sam naučio je da treba slobodno da budem to što jesam. Ušao sam u ovo bez punog znanja odnosno kompletnog razumijevanja političkog procesa u Bosni. Ušao sam u ovo svim svojim srcem i sa iskrenošću cilja, sa kompletnom vjerom da znam šta trebam da uradim. To je rezultiralo određenim brojem glasova koji je mnoge iznenadio. Mnogi pokušaju da mi kažu da trebam raditi ovo ili ono i raditi nešto drugačije. Povremeno ja to poslušam i uradim nešto, a onda na kraju vidim da nije tako i to mi se obije o glavu odnosno ima sasvim suprotan učinak. Možda to bude izjava na koju ljudi nisu navikli od mene, ili neka radnja za koju ljudi nisu navikli od mene. Onda ja shvatim da, iako postoje ljudi koji su očito mnogo iskusniji u bavljenju politikom, ipak nema niko ko je iskusniji od mene u tome da bude Mirsad, a to je ono na šta su ljudi reagovali 7. oktobra na dan izbora. Dakle, ja se moram vratiti tome da budem zaista iskren da je to ono što znam i to je ono što sam ja, i to je ono što ja radim, i to su rješenja koja bih želio da promovišem. To ne znači da neću nikoga slušati, ali jednostavno želim da kažem da ja želim da slušam i sebe. Pored toga što slušam savjete svih ostalih, ja želim dati i vlastito mišljenje i objašnjenje zašto bi to bilo jedno od rješenja, a onda da razmatramo sve, umjesto da ne izrazim svoje mišljenje nego da pokušavam da zadovoljim njihov osjećaj za vrijednost i da ne umanjim to na način da slijedim savjete nekog većinskog mišljenja koje je formulisalo barem jedan dobro artikulisan savjet. Sada ja zapravo znam da ti savjeti nisu postojali prije rezultata. Niko nije ni očekivao te rezultate ovdje, nego se očekivao barem pet puta manji broj glasova, ili čak i manje. Tako da, u tom smislu, razlog zbog kojeg ovo govorim je da, ako je to tako, onda je put naprijed zaista već jasan. Dakle, nema sumnje da li, i šta. Rezultati, bez obzira kakvi su, predstavljaju samo objektivnu provjeru valjanosti toga dokle jesmo ili nismo dospjeli, ali oni ni na koji način ne kažu da li mi trebamo nešto uraditi ili ne, nego jednostavno dokle smo dospjeli. Ako su neke modifikacije potrebne, onda će se one naravno i dogoditi. Ali, kada to pogledam, takođe sam ohrabren ovim ostvarenjem koje je meni sasvim u redu: ko sam ja i šta ja radim, kako ja to radim bez obzira na to šta stručnjaci kažu. Jer, s jedne strane su rezultati izbora tu, a s druge vidim i promjenu u

populaciji s kojom sam ja - zasigurno veći nivo prepoznavanja i svijesti o tome ko smo mi i šta mi predstavljamo, a obje te stvari me čine vrlo pozitivnim u vezi budućnosti.

Clark Curtis:

Još samo jedno brzo pitanje. U vezi je aktuelnih događanja. Znam da o ovome razgovaramo često ali, volio bih da čujem u vezi Turske, vojnih mlažnjaka, alijanse sa Sjedinjenim Državama, ruskom tehnologijom sada... Jesu li to stvari koje izazivaju zabrinutost u zemlji, i ako jesu, onda da li je to nešto čime se sada morate baviti?

Mirsad Hadžikadić:

Nisu razlog za zabrinutost države. Jedna od nacionalnih bošnjačkih stranaka, SDA, je vrlo blisko vezana sa predsjednikom Turske Tajipom Erdoanom i njegovom strankom, pa oni moraju da odsviraju tu melodiju. Meni lično se to ne sviđa, i ja mislim da je Turska prijatelj Sjedinjenih Država već dugo vremena i da ih Sjedinjene Države podržavaju, kako vojno tako i politički i finansijski. Dakle, ja mislim da ovo nije dobar preokret situacije odnosno to što su se okrenuli nakon okršaja sa Putinom i Rusijom tako da počinju da postaju njegovi kupci i saveznici, na štetu odnosa sa Sjedinjenim Državama. Mislim da je to zaista problematičan slijed događaja za Sjedinjene Države, s obzirom da se radi o važnom dijelu svijeta, o Bliskom istoku. Veće prisustvo Rusije tu je problematično i ne mislim da će ovo završiti dobro. Dakle, u tom smislu to jeste i razlog zabrinutosti za Bosnu i Hercegovinu, a takođe i jer postoji veći potencijal za konflikt. Znam da će diplomatija na kraju vjerovatno pobijediti i da će Sjedinjene Države pronaći način da se vrate u igru sa Turskom, ali trenutna situacija je zaista krenula stazom bez kolaboracije i bez povjerenja, a kada to dodate već ionako vrlo nestabilnoj situaciji na Bliskom istoku, onda zaista nije dobro.

Clark Curtis:

Da li je ovo nešto čime se morate baviti sada na vašim tribinama ili samo nešto što ćete za sad pustiti na miru?

Mirsad Hadžikadić:

Niko ne pita o tome, a Bosna ima više nego dovoljno vlastitih problema, tako da ovo nije dominirajuća stvar. Svi imaju vlastite lokalne probleme, kao što sam spomenuo prošli put. Na primjer, pitanje migranata je problem broj jedan na sjeverozapadu Bosne. Ključno pitanje u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine je ko će vladati Kantonom Sarajevo jer trenutno ne vladaju nacionalisti, ali se pokušavaju vratiti u igru i preuzeti vladu tog kantona jer taj kanton ima više novca nego bilo koji drugi dio Bosne. Dakle, svi imaju vlastite interne probleme koji dominiraju u njihovim životima, tako da je ovo daleko na njihovom radaru.